

Alle poelen op Goeree bekeken

Evaluatieonderzoek natuurwaarden

KEES MOSTERT

Ruim 150 poelen op Goeree zijn onderzocht op amfibieën, libellen en watervegetatie. Dat zijn vrijwel alle poelen. Het blijkt dat het overgrote deel een goede kwaliteit heeft of zelfs zeer waardevol is.

De barrière tussen de Westduinen en de Middel- en Oostduinen (twee min of meer geïsoleerde kerngebieden op Goeree) is voor amfibieën opgeheven. Eind jaren tachtig is een groot aantal poelen en welen aangelegd en opgeknapt in de omgeving van Ouddorp. Dit gebeurde in het kader van het gemeentelijk landschapsbeleidsplan en de Gebiedsgerichte aanpak Kop van Goeree. Doel was het leefgebied van amfibieën uit te breiden en tegelijkertijd ook andere dier- en plantensoorten te laten profiteren. In mei 1999, ruim tien jaar na aanvang, zijn er 63 poelen met subsidie gegraven of uitgediept. Ook zijn een aantal poelen (en tuinvijvers) op eigen initiatief ontstaan. Dit was het moment om te evalueren of de maatregelen effect hebben gehad. Uiteindelijk zijn 154 poelen, vrijwel alle die momenteel op Goeree te vinden zijn, onderzocht.

Door een onderling goede bereikbaarheid van de poelen zijn er meer groene kikkers waargenomen (foto: Stichting Duinbehoud).

Amfibieën kan je niet tellen, libellen wel

Het onderzoek naar amfibieën, libellen en wa-

tervegetatie is op verschillende manieren aangepakt. Van de amfibieën is alleen per poel genoteerd of ze aanwezig waren. Soms kon er wel geteld worden, maar het is bijna altijd maar een fractie van het werkelijke aantal dat in de poel huist. Amfibieën zijn namelijk uitstekend in staat zich te verbergen. Bovendien verlaten ze een deel van de zomer het water.

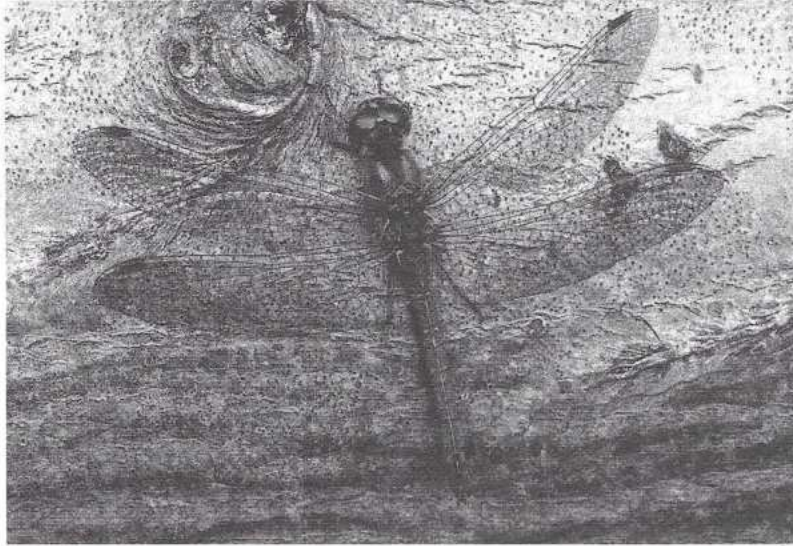
De libellen zijn wel geteld, tijdens een veldbezoek, zowel rustend in de oevervegetatie als patrouillerend boven het water. Ook is er gezocht naar larvenhuidjes (die achter blijven wanneer de jonge libellen er zijn uitgeslopen). Larvenhuidjes wijzen op succesvolle voortplanting, net als de aanwezigheid van zeer jonge libellen (met nog tere glanzende vleugels). Als er andere diersoorten toevallig werden waargenomen zijn deze ook genoteerd, maar dat leverde uiteraard geen volledige lijst op.

De watervegetatie werd genoteerd met een veel gebruikte opname-methode die planten in zeer kleine hoeveelheden telt en de talrijke soorten schat per klasse van bedekking.

Meeste poelen goed of waardevol

Ongeveer 30% van de poelen blijkt zeer waardevol te zijn. Dat betekent dat het om poelen gaat met een zeer goed doorzicht, waar bijzondere planten- en diersoorten voorkomen en waar sprake is van gevarieerde soortensamenstelling. Meer dan de helft (55%) van de poelen heeft een redelijke tot goede kwaliteit. Er komen verschillende amfibieën- en libellensoorten voor en ook een enigszins gevarieerde watervegetatie. De rest (15%) is van matige tot slechte kwaliteit. Dit zijn vooral poelen die op zwaar beschaduwde plaatsen zijn aangelegd, zoals in bospercelen. Een deel kent alleen een zeer voedselminnende begroeiing (vaak alleen maar kroos) en bevat vrijwel geen dierenleven.

De poelen in het duingebied (met name de Middel- en Oostduinen) bleken verreweg de hoogste natuurwaarden te hebben. Hier werden de meeste zeldzame dier- en plantensoorten aangetroffen. Bovendien werden een aantal

De bruinrode heidelibel (foto: Henk Harmsen).

soorten uitsluitend in het duingebied waargenomen, zoals Tengere pantserjuffer, Tangpantserjuffer, Zwervende heidelibel, Zwarte heidelibel, Oeverkruid, Drienvervige zegge en Ongelijkbladig fonteinkruid. Ook in het binnenduingebied, tussen Ouddorp en Havenhoofd en in het Schurvelingengebied ten westen van Ouddorp, werden poelen gevonden met hoge natuurwaarden. De poelen in akkergebieden waren relatief (nog) het armst aan natuurwaarden.

Conclusies voor het beheer

De hier gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op een momentopname (met name bij diersoorten als amfibieën en libellen) en dat moet niet vergeten worden. Poelen die nu 'minder waardevol' zijn kunnen snel waardevol of zeer waardevol worden. Dit proces kan helaas ook omgekeerd plaatsvinden (bijvoorbeeld door al te snelle successie). Het gaat bovendien niet alleen om de kwaliteit van de afzonderlijke poelen, maar vooral wat de poelen gezamenlijk

In veel poelen kwam de kleine watersalamander voor (foto: Henk Harmsen).

aan natuurwaarde opleveren en op dat punt scoort Goeree goed.

In het vervolg van dit verhaal zullen de onderzoeksresultaten op een rijtje worden gezet, die de volgende twee conclusies ondersteunen. De diepte van de poelen van ruim twee meter is een zeer goede keuze gebleken, want bij wisselende waterstanden in combinatie met langdurig warm weer bleken veel poelen toch een hoeveelheid water te bevatten.

Door de wijze waarop de meeste poelen zijn aangelegd met subsidie is een bepaalde uniformiteit ontstaan (kleine, ronde en diepe poelen). Het is verstandig bij het vervolg en andere poelenprojecten (zoals op Voorne) ook wat grotere poelen aan te leggen en enige variatie in vorm aan te brengen.

Resultaten amfibieën

Bijna 60% van de onderzochte poelen huisvesten een of meerdere soorten amfibieën. De

Tabel 1. Diersoorten in de poelen van Goeree.

SOORT	FREQUENTIE (totaal aantal onderzochte poelen = 149)
<i>Amfibieën</i>	
Kleine watersalamander	53
Groene kikker	43
Rugstreepad	39
Gewone pad	32
Bruine kikker	18
<i>Libellen</i>	
Lantaarntje	105
Bruinrode heidelibel	34
Kleine roodoojgijffer	32
Platbuik	24
Grote keizerlibel	23
Watersnuffel	20
Steenrode heidelibel	15
Houtpantserjuffer	12
Gewone oeverlibel	9
Paardenbijter	8
Zwervende pantserjuffer	7
Gewone pantserjuffer	6
Viervlek	6
Zwarte heidelibel	6
Geelvlakheidelibel	5
Azuurwaterjuffer	3
Tengere pantserjuffer	2
Tangpantserjuffer	1
Bloedrode heidelibel	1
Zwervende heidelibel	1
<i>Overige insecten</i>	
Zanddoortje	14
Rietsprinkhaan	2
Veenmol	1
<i>Broedvogels</i>	
Waterhoen	5
Kleine karekiet	2
Meerkoet	1

Een van de onderzochte poelen op Goeree (foto: Kees Mostert).

Rugstreepdad is de belangrijkste soort. Hij werd in 39 poelen (ruim een kwart) aangetroffen en is verspreid over het hele gebied (in westelijke richting tot in de omgeving van de vuurtoren en in oostelijke richting tot bij het dorpje

Havenhoofd). De poelen zijn onderling goed bereikbaar voor amfibieën. Dit blijkt uit de verbeterde verspreiding van de Groene kikker. Deze ontbrak namelijk tot halverwege de jaren negentig nog op een groot deel van Goeree. Het is redelijk om te veronderstellen dat een goede bereikbaarheid voor de Groene kikker ook een goede bereikbaarheid voor andere soorten amfibieën betekent.

Resultaten libellen

Er zijn in totaal twintig soorten libellen aangetroffen (zie tabel 1). Drie daarvan werden uitsluitend in het duingebied waargenomen. Bij tenminste dertien soorten is succesvolle voortplanting aangetoond. Bijzonder is het voorkomen van Platbuik, Zwervende pantserjuffer, Zwervende heidelibel, Tengere en Tangpantserjuffer. De Platbuik had zelfs een tamelijk grote populatie.

Resultaten watervegetatie

Het onderzoek leverde 163 verschillende plantensoorten op, waarvan zeven boomsoorten. Uit de vegetatie blijkt de variatie tussen de poelen, want slechts 34 plantensoorten kwamen in meer dan 10 van de poelen voor. Ruim 30% van de poelen bevatten waardevolle tot zeer waardevolle watervegetaties. Dit op basis van zowel alle soorten gezamenlijk als de individuele zeldzame of bijzondere soorten.

De meest aangetroffen planten waren Klein kroos/bultkroos, Puntkroos, Grof hoornblad, Witte waterlelie, Grote waterweegbree, Zilte waterranonkel en Smalle waterpest. In de oeverzone domineren Fioringras, Gewone waterbies, Riet, Gele lis, Pitrus, Zeebies, Grote lisdodde, Heermoes, Zomprus, Watermunt, Ruwe bies, Blaartrekkende boterbloem, Grauwe wilg en Witte waterkers. Ook zijn zeven plantensoorten van de Rode Lijst (zie tabel 2) gevonden. Een klein aantal poelen bleken kranswieren te herbergen. Dit is indicatief voor schoon water. De vier gevonden soorten kranswieren zijn Stekelharig kranswier (5x), Gewoon kranswier (5x), Breekbaar kranswier (3x) en Ruw kranswier (2x). Ten slotte moet de vondst van acht mossensoorten gemeld worden. De meeste daarvan werden langs de rand van de oever of net in het water aangetroffen. Gewoon sikkelmoss (10x) werd het meest opgemerkt, gevolgd door Puntmos (4x). De overige soorten kwamen slechts incidenteel voor.

DRS.K.MOSTERT IS BELEIDSMEDEWERKER BIJ DE PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Tabel 2. Belangrijke aangetroffen soorten

Rugstreepdad	Natuurbeschermingswet; EG-Habitatrichtlijn, provinciale Rode Lijst
Kleine watersalamander	Natuurbeschermingswet
Groene kikker *	Natuurbeschermingswet
Bruine kikker	Natuurbeschermingswet
Gewone pad	Natuurbeschermingswet
Tengere pantserjuffer	landelijke doelsoort
Tangpantserjuffer	provinciale Rode Lijst
Azuurwaterjuffer	provinciale Rode Lijst
Gewone pantserjuffer	provinciale Rode Lijst
Platbuik	provinciale Rode Lijst
Grote keizerslibel	-
Viervlek	-
Geelvlekheidelibel	-
Zwervende pantserjuffer	-
Zwervende heidelibel	-
Zanddoortje	provinciale Rode Lijst
Veenmol	landelijke Rode Lijst (kwetsbaar)
Ondergedoken moerasscherm	landelijke Rode Lijst (kwetsbaar)
Stijve moerasweegbree	landelijke Rode Lijst (bedreigd)
Ongelijkbladig fonteinkruid	landelijke Rode Lijst (bedreigd)
Zilte waterranonkel	-
Brede waterpest	landelijke Rode Lijst (gevoelig)
Fijn hoornblad	-
Oeverkuid	-
Geelgroene/dwergzegge	-
Drienervige zegge	-
Slijkgroen	-
Grote boterbloem	-
Haaksterrenkroos	-
kranswieren	-
Krabbenscheer*	landelijke Rode Lijst (gevoelig)
Wateraardbel*	landelijke Rode Lijst (gevoelig)
Waterdriehblad*	landelijke Rode Lijst (gevoelig)

* = vermoedelijk uitgezet op Goeree